
Obsah

O čom a od koho je táto publikácia	13
Aké boli zámery?	13
Aká je realita?	14
Ako študovať?	15
Kto sa na tvorbe publikácie podieľal?	16
Aké je želanie editorov i autorov?	19

ČASŤ I

Sociálna dimenzia detstva a výchovy	21
1 Dieťa a detstvo v ľudskej spoločnosti	23
Vymedzenie problému	23
1.1 Utajená podoba detstva	25
1.2 Identifikácia detstva ako sociálneho javu	30
1.2.1 Otázky vývinovej paradigmy detstva	30
1.2.2 Odpovede sociálno-historickej paradigmy detstva	32
1.2.3 Historický exkurz do detstva	38
1.2.4 Deti a detstvo v modernej spoločnosti a jeho teoretické zázemie	48
Literatúra	54
Úlohy	56
2 Vzťahy rodiny a školy – hľadání dialogu	57
Vymezení problému	57
2.1 Kořeny vzťahu rodiny a školy	58

2.2	Vstup dítěte do školy a budování (vyjednávání) vztahu rodič–učitel	62
2.2.1	Názory na dělbu pravomocí a odpovědnosti mezi rodiče a učitele	64
2.2.2	Legitimita a autorita rodiny a školy	66
2.2.3	Vyjednávání vztahu rodina–škola; nová socializační prostředí a nové role	70
2.3	Komunikace mezi rodinou a školou	78
2.3.1	Formy kontaktů	78
2.3.2	Politika otevřenosti školy a míra distance	78
2.3.3	Instituce setkávání rodičů a učitelů	79
2.3.4	Nepřímá komunikace	81
2.3.5	Role dětí v komunikaci mezi rodiči a školou	83
2.4	Výchovné postupy rodičů a symbolické místo „školáka“ v rodině	84
2.4.1	Závislost chování rodičů na jejich pojetí školy	84
2.4.2	Přímé zásahy rodičů	86
2.4.3	Nepřímé zásahy rodičů	88
2.4.4	Afektivní vztahový rámec rodiny a symbolické místo „školáka“ v ní	90
	Literatura	92
	Úkoly	93
3	Morální status dítěte a jeho sociální vazby	95
	Vymedzení problému	95
3.1	Kultúra, morálka a jedinec	96
3.2	Dieťa, jeho postavenie a poňatie v komunite	99
3.3	Spôsoby poznávania sociálnej a morálnej reality dieťaťom	101
3.4	Zameranie a ciele pôsobenia na dieťa v sociomorálnej oblasti v materskej a základnej škole	104
3.5	Vytváranie sociomorálnej klímy a atmosféry v triede	107
3.6	Charakteristika sociálnej interakcie a sociálnych vzťahov	112
3.6.1	Negatívna sociálna interakcia	113
3.6.2	Pozitívne sociálne vzťahy	115
	Literatúra	119
	Úlohy	120
 ČASŤ II		
	Základné otázky predškolskej a elementárnej výchovy	121
4	Pojetí, smysl a základní orientace předškolní výchovy	123
	Vymezení problému	123
4.1	Předškolní dítě a dětství	123
4.2	Proměny předškolní výchovy	125

4.3	Orientace cílů předškolní výchovy	127
4.3.1	Sociocentrické zaměření výchovy	128
4.3.2	Pedocentrické zaměření výchovy	130
4.3.3	Osobnostní orientace výchovy	130
4.4	Základní znaky osobnostně zaměřené předškolní výchovy	132
4.4.1	Vztah k dítěti	133
4.4.2	Vztah k rodině	133
4.4.3	Vztah mateřské školy k počátečnímu vzdělávání	134
4.4.4	Hra a učení	135
4.4.5	Tvořivost a samostatnost	136
4.4.6	Individualizace	136
4.4.7	Alternativnost	137
4.5	Přehled aktuálních cílů předškolního vzdělávání	138
	Literatura	140
	Úkoly	140
5	Pojetí, smysl a základní orientace primárního vzdělávání	141
	Vymezení problému	141
5.1	Postavení primární školy ve školském systému	142
5.2	Celkové pojetí a základní cíle primárního vzdělávání	145
5.3	Obsah primárního vzdělávání a jeho strukturace	152
5.4	Koncept primárního vzdělávání – perspektiva vývoje u nás	155
	Literatura	159
	Úkoly	160
6	Epistemologické východiská vyučovania a didaktiky	161
	Vymedzenie problému	161
6.1	Pôvod a povaha poznania v podaní empirizmu	162
6.2	Racionalistický pohľad na poznanie	164
6.3	Idea činnostného pôvodu poznania – konštruktivizmus	166
6.3.1	Personálny a sociálny konštruktivizmus	169
6.3.2	Konštruktivizmus v didaktike a didaktickom výskume	170
	Literatúra	177
	Úlohy	178
7	Teórie učenia a ich odraz v poňatí vyučovania	179
	Vymedzenie problému	179
7.1	Od problémov poznávania k teóriám učenia	180
7.2	Behavioristický výklad učenia	182
7.2.1	Behavioristický rámec poňatia vyučovania	182
7.3	Učenie v kontexte nativizmu a humanistická pedagogika	185
7.4	Kognitivistické prístupy k učeniu	187
7.4.1	Jean Piaget (1896–1980)	191
7.4.2	Lev Semionovič Vygotskij (1896–1934)	197

7.5	Niektoré dôsledky rozvíjania kognitivismu v didaktike	203
7.5.1	Koncepcia rozvíjajúceho vyučovania: učenie s podporou	203
7.5.2	Fenomén detských naivných teórií	208
7.5.3	Diskurzívna podstata učenia a kooperatívne vyučovanie	215
	Literatúra	217
	Úlohy	217
8	Vstup dieťa do školy z hľadiska školní pripravenosti	219
	Vymezení problému	219
8.1	Školní zralosť a pripravenosť	220
8.1.1	Shrnujúcí vymezení školní zralosti a pripravenosti	220
8.1.2	Dimenze školní pripravenosti	221
8.2	Základní varianty dieťa nedostatečne pripraveného pro školu	221
8.3	Vývojové charakteristiky související s úrovni školní pripravenosti	223
8.3.1	Učení žáků na počátku školní docházky	223
8.3.2	Rozvoj somatické komponenty školní pripravenosti	224
8.3.3	Rozvoj kognitivní složky školní pripravenosti	224
8.3.4	Emocionální a sociální rozvoj	226
8.4	Pedagogická i psychologická intervence před vstupem do školy a na počátku školní docházky	228
8.4.1	Druhy pedagogické a psychologické intervence orientované na posílení školní pripravenosti	229
	Literatura	231
	Úkoly	232
9	Diagnostikovanie a hodnotenie žiaka vo vyučovaní	233
	Vymedzenie problému	233
9.1	Základné otázky	234
9.2	Prvky pedagogického diagnostikovania	235
9.3	Teoretické otázky pedagogickej diagnostiky	237
9.4	Diagnostický proces	240
9.5	Dve roviny diagnostikovania v triede	242
9.6	Variabilita ľudských vlastností a diagnostikovanie	243
9.7	Pozitívne hodnotenie žiaka	245
9.8	Funkcie diagnostikovania vzhľadom na žiaka	245
9.9	Druhy diagnostikovania	246
9.10	Metódy pedagogického diagnostikovania	248
9.11	Vyjadrovanie výsledku hodnotenia	252
9.12	Zdroje skreslenia pri hodnotení žiaka	254
	Literatúra	256
	Úlohy	257

ČASŤ III

Počiatkové utváranie kultúrnej gramotnosti	259
10 Vzdelávanie ako formovanie kultúrnej gramotnosti	261
Vymedzenie problému	261
10.1 Školská cesta ku kultúrnej gramotnosti	262
10.2 Premeny poňatia gramotnosti	265
Literatúra	269
Úlohy	269
11 Rozvoj počiatkovej literárnej gramotnosti	271
Vymedzenie problému	271
11.1 Pedagogické reflexie gramotnosti v teórii a praxi vyučovania	273
11.1.1 Rozvoj gramotnosti v predškolskom veku	274
11.1.2 Problematické aspekty a tendencie rozvoja gramotnosti v podmienkach elementárneho vzdelávania	279
11.2 Základné zložky gramotnosti v kontexte súčasnej teórie a praxe	282
11.2.1 Teoretické prístupy k čítaniu vo vzťahu k praxi a naopak	283
11.2.2 Psychologická analýza procesu čítania	284
11.2.3 Zraková versus sluchová dichotómia a jej odraz v teórii čítania	286
11.2.4 Zhora versus zdola, resp. vertikálna dichotómia a jej odraz v teórii čítania: Postavenie slova v čítaní	289
Príloha 1 Domény pregramotnosti (podľa Anne van Kleeck, 1998)	300
Príloha 2 K. Goodman: „Reading Process – Oposing views“	302
Literatúra	303
Úlohy	305
12 Otváranie a utváranie matematického sveta	307
Autorovo slovo o sebe	307
12.1 Čo znamená učiť sa matematiku	310
12.1.1 Formálne a neformálne poznanie	314
12.1.2 Mechanizmus nadobúdania znalostí	315
12.1.3 Príbehy k etapám poznávacieho mechanizmu	316
12.1.4 Choroba formalizmu	319
12.1.5 Rola učiteľa	322
12.1.6 Tri základné oblasti matematických vedomostí	323
12.1.7 Aké sú ciele vyučovania matematiky?	324
12.2 Číslo	326
12.2.1 Svet čísel sa vynára v dvoch vrstvách	326
12.2.2 Rytmus pripraví vynorenie Sveta čísel	327
12.2.3 Svet čísel sa vynára	328
12.2.4 Svet čísel začína nadobúdať samostatnosť	329
12.2.5 Samostatnosť Sveta čísel a Reálny svet	330

12.2.6	Ukotvené číslo a jeho podoby	331
12.2.7	Číslo ako kvantita	331
12.2.8	Číslo ako identifikátor	332
12.2.9	Práca s číslom	333
12.2.10	Slovami opísaná situácia a z nej utvorené slovné úlohy	334
12.2.11	Operácia sčítania	335
12.2.12	Operácia odčítania – porozumenie	336
12.2.13	Operácia násobenia	337
12.2.14	Operácia delenia	337
12.3	Komunikácia	338
12.4	Komentáre k výzvam	339
	Literatúra	345
13	Príroda – deti – vedecké vzdelávanie	347
	Vymedzenie problému	347
13.1	Kategória prírody v predškolskej výchove a elementárnom vzdelávaní	348
13.2	Poznávanie prírody – vedecké poznávanie – rozumová výchova	349
13.2.1	Systematické školské vzdelávanie a problém spontánneho poznávania detí	350
13.2.2	Rôznorodosť prírodovedných predmetov – rôznorodosť koncepcií	351
13.3	Reprodukcia kultúry a vedecká gramotnosť	353
13.3.1	Elementárna báza vedecko-technickej gramotnosti	354
13.3.2	Povaha učenia, mechanizmy vedeckého poznávania, metódy vyučovania	356
	Literatúra	361
	Úlohy	361
14	Poznávání sociálního prostředí	363
	Vymezení problému	363
14.1	Dilemata prvouky a vlastivědy	364
14.2	Koncentrace versus decentrace	370
14.3	Věda versus jazyk versus výchova	387
14.4	Závěr	398
	Literatura	399
	Úkoly	400
15	Elementární technická výchova dětí	401
	Vymedzenie problému	401
15.1	Technika v živote súčasného človeka	402

15.2	Vplyv techniky na rozvoj osobnosti dieťaťa	405
15.2.1	Technika ako prostriedok hry	405
15.2.2	Technika ako prostriedok poznania	407
15.2.3	Technika ako prostriedok rozvoja praktických činností	408
15.3	Koncepčný zámer technickej výchovy v materskej škole	411
15.4	Potreba plynulého prechodu z materskej do základnej školy	414
15.5	Technické vzdelávanie na 1. stupni ZŠ	415
15.5.1	Koncepcie základného technického vzdelávania v 20. storočí	415
15.5.2	Nový koncepčný zámer technického vzdelávania na 1. stupni ZŠ	418
	Literatúra	422
	Úlohy	423
16	Umenie a deti	425
	Vymedzenie problému	425
16.1	Umenie v živote detí predškolského a mladšieho školského veku	426
16.1.1	Existenciálny zmysel umenia v živote detí	426
16.1.2	Funkcie umenia v živote detí	428
16.1.3	Vplyv súčasnej podoby kultúry	430
16.2	Vývoj vzťahu detí k umeniu	432
16.2.1	Estetická a umelecká vnímavosť	432
16.2.2	Estetická aktivita	433
16.3	Estetická výchova pre deti predškolského a mladšieho školského veku	436
16.3.1	Hlavné esteticko-výchovné koncepcie	436
16.3.2	Hlavné etapy vo vývoji obsahu estetickéj výchovy	439
16.3.3	Súčasná možnosti estetickéj výchovy	440
16.3.4	Realizácia estetickéj výchovy u detí predškolského a mladšieho školského veku	441
	Literatúra	444
	Úlohy	445
	Register menný	446
	Register vecný	451